

Частина I

Розділ I

Іван Іванович із полегкістю зітхнув. Минув четвер — операційний день. Звичайний робочий день, як усі його сорок років, проведених у відділенні хірургії. Втім, не такий уже і звичайний. Сьогодні він провів три вдалі операції, значить, ним було врятовано ще три життя. Можна було б спокійно піти на заслужений відпочинок, переїхати жити до села, в рідну домівку і доглядати хвору матір. Він так і збирався вчинити чи не кожен день, але звільнення з роботи постійно відкладав на завтра, на післязавтра, на весну, літо, на «після відпустки». Вечорами, коли його долала втома після важких змін, він мріяв про той день, коли можна буде не сушити голову, розмірковуючи про правильність поставленого діагнозу, про непередбачені наслідки організму післяопераційних пацієнтів, а просто прокинутися рано-вранці під горлання півнів у селі і, пірнувши в густий сивий туман, спуститися до тихої річечки з вудкою в руках. А на ранок Іван Іванович прокидався під гудіння автівок, що проносилися під його вікнами, і знову поринав з головою в працю. Не можна сказати, що він придумав собі, що без нього відділення хірургії закрийється і земля перестане обертатися навколо своєї осі. Просто він дуже любив свою роботу і ніяк не міг уявити своє життя без білого халата та скальпеля в руках.

Іван Іванович зняв халат, відчинив рипучі дверцята старенької шафи й охайно повісив його на плічка. Його робота не допускала помилок і вимагала постійно, щохвилини пильності, акуратності та педантичності. Таким він і був, таким його зробила робота. Чоловік увімкнув електрочайник і подивився на годинник. Ось-ось має підійти Віталій і прийняти зміну.

Віталієм Іван Іванович був задоволений. Мабуть, з усіх хірургів, з ким йому доводилося працювати, цей молодий хлопець здавався йому найбільш перспективним. Саме йому Іван Іванович із величезним бажанням передавав нагороджені роками досвід і знання. Віталій Степанович, як звали його у відділенні всі, крім Івана Івановича, працював хірургом лише два роки, але зробив самостійно вже чимало складних операцій. Просто відчувалося, що молода людина на своєму місці. Це радувало Івана Івановича, з одного боку, а з іншого — він усе-таки ревниво ставився до талановитості молодого хірурга. Але це була добра, біла заздрість, і Іван Іванович не вбачав у цьому нічого поганого.

«Ось дочекаюся моменту, коли Віталій покаже себе з кращого боку на всі сто відсотків, тоді й піду з роботи», — задумав одного разу Іван Іванович і почав чекати відповідної нагоди.

Чайник закипів, і клацнула його кнопка. Майже одночасно з цим звуком хтось постукав у двері.

— Можна? — спитав молодий, високий, якщо не сказати довготелесий, хлопець в окулярах, відчиняючи двері.

— Заходь, Віталіку, — по-батьківськи посміхнувся Іван Іванович. — Я вже і чайник закип'ятив, чекаючи на тебе.

— Я не спізнився, — зауважив Віталій, — здрастуйте, Іване Івановичу.

Незважаючи на свій високий зріст, Віталік не сутулився, як зазвичай роблять такі люди, а тримав спину рівно, наче натягнену струну, і від цього здавався ще вищим. Його

веселі голубі очі дивилися з-за окулярів, випромінюючи світло радості. Він швидким, спритним рухом натягнув білосніжну шапочку на коротко стрижене світло-русяве волосся і накинув халат на зелену футболку з незрозумілим написом ML.

— Я готовий пити чай і приймати зміну, — посміхнувся він широкою посмішкою.

— Не зміну, а зміни, — зауважив Іван Іванович, ставлячи на стіл дві порцелянові чашки в дрібну синю квіточку.

— Як це?

— Мені треба з'їздити до матері в село, — сказав Іван Іванович. — Я тебе хочу попросити відпрацювати нічну зміну за себе і денну за мене.

— Без проблем, — Віталій розвів свої довгі тонкі руки в сторони. — Скільки завгодно.

— А як же твоє особисте життя? Як наречені?

— А! — Віталій недбало махнув рукою і поморщився, від чого його окуляри зробили рух до кінчика носа. — Які там наречені?

— Ех, мені б твої роки, — усміхнувся Іван Іванович і поправив сиві вуса. — Я б на твоєму місці жодної сестрички у відділенні не проминув би.

— Вони всі зайняті, — зауважив Віталій, сьорбаючи чай.

— Тоді залишаються хворі. Які тобі більше підходять: переломи, апендикси чи черепно-мозкові?

— Ну і жарти у вас, Іване Івановичу! Краще скажіть, як там ваша мати?

— Щось рана не загоюється. Що тут вдієш? Вік та цукор. Цукор, візьміть до уваги, молодий колего, гарний тільки в чаї, а не в крові, — посміхнувся Іван Іванович.

— Скільки вашій мамі?

— Вісімдесят шостий пішов.

— Та-а-ак, — протягнув молодий лікар. — Вік заважає одужанню.

— Мати ще жива, а батька вже немає десять років, — сказав Іван Іванович, і по його обличчю пробігла тінь смутку. Чоловік зробив кілька ковтків чаю, і його очі знову заблищали хитрими вогниками. — А хочеш, я тобі із села дівчину привезу? Зараз там залишився великий вибір: доярка, алкоголічка, із трьома дітьми, кинута чоловіком...

— Іване Івановичу! — Віталій сплеснув долонями. — Давайте краще зміну приймати буду!

...Провівши колегу до ліфта, молодий лікар обійшов усі палати і, переконавшись, що все гаразд, пішов до робочого кабінету. Завідувач відділення поїхав на два дні до столиці на симпозіум, Іван Іванович — у село до хворої матері, а йому, Віталію, належало добу провести на роботі. Тому, доки у відділенні спокійно, треба було терміново зайнятися малоприємною, нецікавою, але необхідною справою — писаниною. Лікар сів за стіл, де акуратною купкою лежали стоси паперів і карток хворих. Він згадав, як перший раз його підвели для знайомства до наставника. Іван Іванович здався Віталію надто суворим і навіть злим. Той критично глянув на розгубленого, новоспеченого лікаря, що кліпав очима і, зморщивши носа, запитав:

— Значить, хочеш стати хірургом?

— Так, хочу, — сказав Віталій.

— Дуже хочеш?

— Я дуже хочу стати хорошим хірургом, — Віталій, набравшись сміливості, сказав твердо, чітко карбуючи кожне слово. Напевно, це справило якесь добре враження на досвідченого лікаря, і він розправив свої глибокі зморшки на лобі.

— Гм-м, — гмикнув лікар і зазирнув Віталію в очі крізь скельця окулярів. — Вчитися вмієш? Слухати старших?

Молодий лікар знову відчув себе школярем, що стоїть біля дошки, погано вивчивши уроки.

— Я стою перед вами, шановний Іване Івановичу, й уважно вас слухаю.

— Шановний? — перепитав Іван Іванович, і в його голосі прозвучали цинічні нотки. — Ти мене бачиш перший раз у житті і вже так шануєш?

— Тут вас поважають усі: персонал лікарні, хворі. У мене немає приводу ставитися до вас нешанобливо, — відповів Віталій і подумав про те, чи вдасться йому знайти спільну мову з цією сивоволосою людиною.

— Ходімо пити чай, — несподівано сказав Іван Іванович, різко повернувся і рушив по коридору.

— Традиція в нас така, — пояснив він, заходячи до кабінету. — На спиртне — табу, а ось чай... Прийшов на роботу — попив, ідучи додому — попив, хочеш поспілкуватися — прошу за чашку. Сподіваюся, ти не проти наших традицій?

— Давайте я зроблю чай, — відповів Віталій і поклав цим край настороженості свого наставника.

— Запам'ятовуй, Віталіку, перше правило, — сказав тоді лікар, попиваючи ароматний напій. — Завжди зберігай спокій, хоч би що трапилося. Паніка відразу ж посіє в тобі невпевненість у правильності прийнятих рішень, що може призвести до лікарської помилки. А це, як у мінера, неприпустимо.

— Ясно, — кивнув Віталій. — Треба завжди бути спокійним.

Тоді молодий лікар побачив уперше задоволену посмішку Івана Івановича. Вона виявилася широкою та доброю, як у його батька...

Віталій Степанович поклав перед собою першу-ліпшу історію хвороби і взявся до роботи. Коли він закінчив і розправив затерплу від тривалого сидіння в одній позі на незручному совдепівському стільці спину, була вже десята година вечора. Він ще раз пройшовся відділенням і, залишившись задоволеним, повернувся до кабінету, щоб повечеряти.

«Початок непоганий, — подумав він. — Якщо піде так і далі й не буде позапланових хворих, то дві зміни пролетять непомітно».

Опівночі він погасив у кабінеті світло і ліг на скрипучий, перетягнутий новим дерматином диванчик та з насолодою витягнув ноги. Треба було подрімати хоч годинку-другу, адже попереду ще й денна зміна. Віталій Степанович не помітив, як миттєво на нього навалився сон. До ранку його ніхто не потривожив. А коли перші несміливі промінчики сонця увірвалися крізь прочинені жалюзі вікон і затанцювали по стінах, потім перемістилися на диван, то потрапили в очі молодому лікарю, що мирно спав, та розбудили його. Лікар неквапно потягнувся рукою вгору і на дотик знайшов на тумбочці свої окуляри. Він потер очі руками, натягнув окуляри і глянув на годинник. Була п'ята нуль-нуль.

«Оце я заснув», — подумав Віталій Степанович і швидко підскочив з дивана. Плеснув в обличчя холодною водою з-під крана просто тут, у кабінеті. Одразу ж відчув приплив сили, ввімкнув електрочайник. Ніч минула спокійно, і прийдешній ясний травневий день не віщував нічого лихого.

У відділенні вже почався звичайний ранковий рух. Віталій Степанович ішов довгим коридором і гасив світло, що забула вимкнути чергова медсестра. За звичкою він глипнув на годинник — тільки двадцять хвилин на шосту. «Чомусь уночі та рано-вранці час має властивість сповільнюватися», — промайнула думка у Віталія, коли він побачив медсестру Асю, яка бігла йому назустріч. Він уже зібрався зробити їй зауваження через невимкнене світло, але побачив її розчервонілі повні щоки та перелякані очі.

— Віталію Степановичу! Віталію Степановичу! — захекавшись, випалила Ася. — Там... Там таке!

— Що трапалося?

— Там... Там... — дівчина, важко дихаючи, тицьнула пальцем кудись убік. — Там людей привезли.

— Заспокойтеся, — зупинив її лікар. — Хворі надходять?

— Там багато хворих. Аварія. Сталася велика аварія. Терміново треба йти вниз!